

Samen naar School

Inclusief onderwijs van onderaf

Hoe een groeiend netwerk van klassen op reguliere scholen laat zien dat écht inclusief onderwijs mogelijk is – en werkt. Zoals in Schijndel, Groningen en Zutphen.

In 2035 moet inclusief onderwijs de norm zijn in Nederland. Dat is de ambitie van de overheid. Maar voor veel kinderen met een beperking en een complexe ondersteuningsbehoefte is die realiteit nog ver weg. Velen gaan helemaal niet naar school, zitten thuis of gaan naar kinderdagcentra. Anderen reizen dagelijks lange afstanden naar speciaal onderwijs, ver van hun buurt, vriendjes en familie. Stichting het Gehandicapte Kind wil daar verandering in brengen – met het initiatief Samen naar School.

Van pionieren naar landelijke beweging

De basis van Samen naar School is gelegd in 2006 en 2011, toen ouders in Breda en Alkmaar eigenhandig klassen oprichtten voor hun kinderen met een ernstige meervoudige beperking: Stichting Mees en Klas op Wielen. Deze initiatieven lieten zien dat het mogelijk is om kinderen met complexe ondersteuningsbehoeften onderwijs te bieden op een reguliere school in de buurt.

Geïnspireerd door deze voorbeelden startte Stichting het Gehandicapte Kind in 2015 het project Samen naar School. Het doel: het aantal klassen uitbreiden én een community bouwen van ouders, scholen en zorgprofessionals die samen laten zien dat inclusief onderwijs werkt. Inmiddels zijn er ruim zestig Samen naar School-klassen verspreid over Nederland – en het aantal groeit nog steeds.

Hoe werkt het?

Een Samen naar School-klas is een aparte klas binnen een reguliere basisschool, speciaal ingericht voor kinderen met een beperking die intensieve zorg of begeleiding nodig hebben. In deze klas krijgen zij onderwijs en zorg op maat, afgestemd op hun mogelijkheden.

In een gemiddelde klas zitten zes leerlingen. Veelal staat er één leerkracht met expertise uit het speciaal onderwijs voor de groep en zijn er – afhankelijk van de zorgbehoefte van de leerlingen – één of meerdere begeleiders voor extra ondersteuning.¹ Ouders zijn nauw betrokken en werken samen met leerkrachten en zorgprofessionals. Therapeuten zoals logopedisten of fysiotherapeuten komen naar school om ondersteuning te bieden en waar nodig wordt ook een orthopedagoog betrokken.

EBC Icarus in Schijndel 'We leren ze hier het leven'

Als moeder van een kind met een zware prikkelverwerkingsstoornis weet Astrid hoe ingewikkeld het kan zijn om passende zorg te vinden. Haar zoon Tim aardde als kleuter niet op het orthopedagogisch dagcentrum en zat daarna vijf jaar thuis. "Dat is voor niemand goed," zegt ze resoluut. Toen Tim acht was, ontstond de kans om een Samen naar School-klas op te richten binnen basisschool EBC Icarus. De schooldirecteur stond direct achter het idee.

"De keuze om aan te haken bij een reguliere school was heel bewust," vertelt Astrid. "Je doet kinderen tekort als je ze de kans ontnemt het leven te ontdekken. Wij zeggen altijd: we leren ze hier het leven." De kinderen uit de klas doen soms mee met de gymles, spelen samen buiten en krijgen bezoek van leerlingen uit groep 8 die komen voorlezen. "Ze worden nu echt gezien. Ze worden gegroet op straat. En dat doet iets met ze. Ze zijn megatrots als iemand naar hen zwaait. Het zijn kleine dingen, maar die zijn zó waardevol."

Gripklas Groningen

'Iedereen mag gewoon anders zijn'

Eva Boon, ouder van een leerling en oprichter van de Gripklas bij BSO de Pit in Groningen vertelt: "Mijn dochter ging naar speciaal onderwijs ver van huis en kwam elke dag uitgeput thuis. Niemand in de buurt kende haar. Nu zit ze op een school in de wijk, samen met andere kinderen."

"Ik vind het belangrijk dat kinderen met een beperking zo normaal mogelijk opgroeien en in de buurt samen met andere kinderen naar school kunnen gaan. Op deze school kijkt niemand meer raar op van een kind dat niet kan praten. Tijdens de weeksluiting geven onze leerlingen een lesje gebarentaal. Er wordt samen gespeeld, er is veel onderling contact en iedereen mag gewoon anders zijn."

Wat deze klassen uniek maakt, is de verbinding met de rest van de school. Kinderen met en zonder beperking leren en spelen samen. Ze doen mee aan gezamenlijke activiteiten, pauzes, vieringen en waar mogelijk ook aan lessen. Zo ontstaat er een natuurlijke vorm van inclusie, waarin verschillen niet worden weggepoetst, maar juist erkend en gewaardeerd.

De kracht van verbinding

De impact van Samen naar School is voelbaar op meerdere niveaus. Kinderen met een beperking krijgen de kans om mee te doen in hun eigen buurt. Kinderen zonder beperking leren dat verschillen normaal zijn en ontwikkelen empathie en sociale vaardigheden. Veel leerlingen uit de bovenbouw helpen actief mee in de Samen naar School-klas – bijvoorbeeld door voor te lezen of te assisteren bij activiteiten. Dat versterkt hun zelfvertrouwen én hun betrokkenheid.

Onderzoek

Wetenschappelijk onderzoek bevestigt deze positieve effecten. Zo blijkt uit studies dat inclusief onderwijs niet alleen gunstig is voor kinderen met een beperking, maar ook voor hun klasgenoten zonder beperking. Op jonge leeftijd leren dat we allemaal verschillend zijn, stimuleert zorgzaamheid en verdraagzaamheid (Babik & Gardner, 2021). Kinderen ontwikkelen een positievere houding tegenover leeftijdsgenoten met een beperking, vooral als ze hier al op de basisschool mee in aanraking komen.

Empirisch bewijs toont bovendien aan dat inclusief onderwijs leidt tot meer vriendschappen (Vyrastekova, 2021) en betere schooluitkomsten voor alle leerlingen (Szumski et al., 2017). De sociale ontwikkeling van kinderen en jongeren blijkt sterker in inclusieve scholen (Schwab, 2015). Daarmee is Samen naar School niet alleen een pedagogisch wenselijk initiatief, maar ook een onderbouwde investering in de brede ontwikkeling van kinderen.

Groei van onderaf

Wat opvalt, is dat steeds vaker schooldirecteuren zélf het initiatief nemen om een Samen naar School-klas te starten. Ze willen hun

leerlingen niet langer doorverwijzen naar het speciaal onderwijs, maar zoeken naar manieren om hen binnen de eigen school te ondersteunen. Deze beweging van onderaf sluit naadloos aan bij de visie van Stichting het Gehandicapte Kind: onderwijsvernieuwing begint bij mensen die het anders willen én durven doen.

Van vrijstelling naar volwaardige inschrijving

In de beginjaren stonden veel leerlingen in Samen naar School-klassen nog niet officieel ingeschreven op een reguliere school. Ze vielen onder een vrijstelling van de leerplicht. Inmiddels is die situatie sterk veranderd. Nieuwe klassen krijgen onderwijsfinanciering en de leerlingen worden ingeschreven in de school. Deze ontwikkeling, van vrijstelling naar volwaardige inschrijving, markeert een belangrijke stap richting echte inclusie. De samenwerking met het Steunpunt Passend Onderwijs speelt hierin een belangrijke rol.

Onderwijs in een Samen naar School-klas

Wanneer de leerlingen ingeschreven worden in de school, krijgen ze een ontwikkelingsperspectief (OPP) waarin de specifieke doelen en extra ondersteuning beschreven staan. De leerlingen van de Samen naar School-klas zijn vrijgesteld van einddoelen en uitstrooprofielen, >

De Bongerd in Zutphen

'Samen opgroeien kost wat, maar levert veel op'

Toen schooldirecteur Elza-Baukje Lap de plannen voor een Samen naar School-klas besprak met haar team, meldten zich direct drie leerkrachten die mee wilden doen. Eén van hen had geen ervaring in het speciaal onderwijs, maar volgde cursussen om zich te verdiepen in de doelgroep.

"We merken dat het maatwerk intensief is," vertelt Lap, "maar het is het waard. Iedereen groeit ervan: de leerlingen, de ouders én het personeel. Samen opgroeien kost wat, maar levert vooral veel op."

> maar volgen wel de leerroutes die gebruikelijk zijn in het onderwijs. Veel Samen naar School-klassen gebruiken daarvoor de bekende Plancius-leerlijnen of de CED-leerlijnen. Of de leerlijn die speciaal voor Samen naar School-klassen is ontwikkeld en zich met lesvoorbeelden en materialen specifiek richt op inclusie: IPIO-Z (Integraal Pakket voor Inclusief Onderwijs en Zorg). Ook het onderwijs zelf is zo inclusief mogelijk. Waar het kan, sluiten de kinderen uit de Samen naar School-klas aan bij de reguliere lessen. Bijvoorbeeld voor de instructie van de rekenles. In veel gevallen gaat er een begeleider mee zodat het geen druk legt op de leerkracht van de reguliere klas. Maar ook vice versa is die inclusie er. Veel leerlingen van de reguliere klas helpen regelmatig in de Samen naar School-klas.

Volgende stap: voortgezet onderwijs

De wens om inclusief onderwijs te volgen stopt niet na groep 8. Steeds meer jongeren uit een Samen naar School-klas, zouden ook graag in het voortgezet onderwijs ondersteuning krijgen binnen een reguliere setting. Op dit moment is het nog niet mogelijk om de leerlingen voor Samen naar School in te schrijven in de reguliere VO-school. Stichting het Gehandicapte kind zet zich samen met Steunpunt Passend Onderwijs en het ministerie van OCW actief in om dit te veranderen. Maar er zijn al samenwerkingsverbanden die het belang van deze klassen in het VO inzien en zonder inschrijving toch onderwijsgeld beschikbaar stellen.

Leren en meedoen na je zestiende

Samen naar School gaat nóg een stap verder, want ook voor jongeren van 16 jaar en ouder ontstaan er nieuwe mogelijkheden. Sommige leerlingen stromen eerder uit uit het praktijkonderwijs of het voortgezet speciaal onderwijs, maar willen blijven leren, stage lopen of deelnemen aan de maatschappij. Voor hen zijn er inmiddels speciale klassen binnen het Samen naar School-concept, zoals bij de ALEZ Academie en Paratus Plus. Deze initiatieven bieden

maatwerktrajecten waarin leren, werken en persoonlijke ontwikkeling hand in hand gaan.

Inclusie als gedeelde verantwoordelijkheid

Samen naar School laat zien dat inclusief onderwijs geen utopie is, maar een haalbare en waardevolle realiteit. Het vraagt om samenwerking tussen ouders, scholen, gemeenten, zorgprofessionals en beleidsmakers. Het vraagt ook om lef: om buiten de gebaande paden te denken en te doen wat nodig is voor kinderen die anders buiten de boot vallen. De beweging groeit. Niet alleen in aantal klassen, maar ook in bewustwording.

De casus Samen naar School toont hoe onderwijsvernieuwing van onderaf kan uitgroeien tot een landelijke beweging. Het is een inspirerend voorbeeld van hoe pedagogisch denken, maatschappelijke betrokkenheid en praktische samenwerking kunnen leiden tot echte verandering. Voor pedagogen, beleidsmakers en onderwijsprofessionals biedt het waardevolle inzichten én een uitnodiging: om mee te bouwen aan een schoolplein waar iedereen welkom is.

*tekst: Miranda Kraaijenhagen, Jetty Anema en Maartje van Boekel
foto's: Stichting het Gehandicapte Kind*

Meer weten of interesse om een Samen naar School-klas te starten? Kijk op www.samennaarschool.nl en neem contact op met de onderwijszorgadviseur van Stichting het Gehandicapte Kind.

¹ Deze begeleiders worden betaald vanuit zorggelden, meestal pgb-gelden vanuit de gemeente, soms vanuit de Wet langdurige zorg. Veel klassen werken ook met vrijwilligers voor extra ondersteuning. Zowel leerkrachten als zorgmedewerkers en vrijwilligers zijn overigens goed te vinden!